

**XVII међународни научни скуп Правнички дани –
„Проф. др Славко Царић“
„УЛОГА ДРЖАВЕ И ПРАВА У XXI ВЕКУ“**

**XVII international scientific meeting Legal days –
"Prof. Slavko Carić, PhD"
"THE ROLE OF THE STATE AND LAW IN THE 21ST CENTURY"**

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
The University of Business Academy in Novi Sad
The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad

Нови Сад, 25. септембар 2020.
Зборник радова са XVII међународног научног скупа
Правнички дани – „Проф. др Славко Царић“
„УЛОГА ДРЖАВЕ И ПРАВА У XXI ВЕКУ“
25. септембар 2020. године у Новом Саду,
у организацији Универзитета Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

Издавач:

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Гери Кароља бр. 1, телефон: 021/ 400 - 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Рецензенти:

Др Мирко Кулић,
редовни професор

Др Ненад Аврамовић,
редовни професор

Др Милош Марковић,
редовни професор

Др Предраг Мирковић,
ванредни професор

Др Јелена Матијашевић-Обрадовић,
ванредни професор

Др Дарко Голић,
ванредни професор

Др Маријана Младенов,
доцент

Др Ненад Бингулац,
доцент

Др Јоко Драгојловић, доцент
доцент

За издавача:

Др Мирко Кулић, редовни професор

Уредник:

Др Мирко Кулић, редовни професор

Штампа:

Мала Књига, Нови Сад

Тираж:

200

ISBN 978-86-6019-104-7

Научни одбор:

ПРОФ. ДР МИРКО КУЛИЋ – председник Научног одбора

Декан Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ЦАРИЋ

Председник Савета Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРКО ЦАРИЋ

Ректор Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР НЕНАД АВРАМОВИЋ

Шеф Привредноправне и међународноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИЛАН ПОЧУЧА

Продекан за науку и развој и шеф Грађанскоправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ДУКИЋ МИЈАТОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ЕМЕРИТУС ДР АЛЕКСАНДАР РАДОВАНОВ

Професор Емеритус Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДУШАНКА ЂУРЂЕВ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЦАТИЕВ

Шеф катедре кривичноправних наука Руске академије за адвокатуру и нотаријат | Руска Федерација

ПРОФ. ДР НЕДЕЉКО СТАНКОВИЋ

Ректор Европског универзитета Kallos Тузла | Босна и Херцеговина

ПРОФ. ДР МАРТА ГЕРЕГ

Декан Правног факултета у Сегедину | Мађарска

АКАДЕМИК ДР БРАНКО ВУЧКОВИЋ

Председник Основног суда у Котору | Република Црна Гора

АКАДЕМИК ДР ВЕСНА ВУЧКОВИЋ

Судија Врховног суда Црне Горе | Република Црна Гора

АКАДЕМИК DR WOLFGANG ROHRBACH

St. Elizabeth University of Health and Social Sciences | Austrija

ПРОФ. ДР РУДИКА ГМАЈНИЋ

Професор на Медицинском факултету у Осијеку и члан Хрватске академије медицинских наука | Република Хрватска

ДОЦ. ДР ЈАН ЈАНАЋ

Доцент на Факултету за менаџмент Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ДОЦ. ДР БРАНИСЛАВ ДУДИЋ

Доцент на Факултету за менаџмент Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ПРОФ. ДР НЕЂО ДАНИЛОВИЋ

Редован професор Универзитет Никола Тесла у Београду и председник међународног удружења методолога друштвених наука у Београду | Република Србије

ПРОФ. ДР НИКОЛА ПУВАЧА

Продекан за међународну сарадњу, ванредни професор и научни сарадник на Факултету за економију и инжењерски менаџмент Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР АЛБИНА АБИДОВИЋ

Доцент на Европском универзитету Kallos Тузла | Босна и Херцеговина

ПРОФ. ДР МИЛАН ЧАМПА

Ванредни професор на Факултету за здравствену негу Универзитета Ново Место | Република Словенија

ПРОФ. ДР СИМЕОН ГЕЛЕВСКИ

Професор у пензији на Правном факултету у Скопљу | Северна Македонија

PROF. DR ALEXIOS PANAGOPOULOS

University neapolis paphos Cyprus master studys in public law and administration | Kiparska Republika

ПРОФ. ДР ЗОРАН ПАВЛОВИЋ

Шеф кривичноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР КОЗАР

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИЛОШ МАРКОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДАРКО ГОЛИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА МАТИЈАШЕВИЋ ОБРАДОВИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ПРЕДРАГ МИРКОВИЋ

Продекан за наставу и ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР МЕДОВИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР САЊА ШКОРИЋ

Доцент на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР МАРИЈАНА МЛАДЕНОВ

Продекан за међународну сарадњу и доцент на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

Организациони одбор:

ДОЦ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ - председник Организационог одбора

ДОЦ. ДР ЈЕЛЕНА СТОЛШИЋ- ДАБЕТИЋ

ДОЦ. ДР НЕНАД БИНГУЛАЦ

ДОЦ. ДР НЕНАД СТЕФАНОВИЋ

ДОЦ. ДР МАРКО СТАНКОВИЋ

ДОЦ. ДР ДАЛИБОР КРСТИНИЋ

ДОЦ. ДР МАЈА СУБОТИН

МСР ИСИДОРА МИЛОШЕВИЋ

МСР ТАЊА ПРАШТАЛО

МСР СТЕФАН ДИТРИХ

МСР МАРА ДЕСПОТОВ

МСР ДИЈАНА БОРЕНОВИЋ

Секретар:

МСР ТАЊА ПРАШТАЛО, асистент

Dr Nenad Stefanović, docent
Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
email: e – mail: nenad@pravni-fakultet.info

NAKNADA NEMATERIJALNE ŠTETE - TEORIJA I SUDSKA PRAKSA U REPUBLICI SRBIJI

Lucrum sine damno alterius, fieri non potest

(Nema dobiti bez nečijeg gubitka)

*Publilius Syrus, Sententiae*⁵²⁴

Apstrakt:

Pravo na naknadu nematerijalne štete predstavlja jedno od najosetljivijih pitanja u oblasti obligacionog prava. Dugi niz godina ovo pravo je bilo osporavano i nipodaštavano. Primarni izvor koji reguliše naknadu nematerijalne štete je Zakon o obligacionim odnosima iz 1978.godine koji je usvojio dotadašnja skromna rešenja sudske prakse. Danas se pitanje naknade nematerijalne štete više ne postavlja, ni u teoriji niti u sudskoj praksi, međutim i dalje postoje neka pitanja koja su sporna. Cilj ovog rada je da se ukaže na stav teorije i sudske prakse o pitanjima koja su i dalje sporna, a tiču se naknade nematerijalne štete: kriterijumi za određivanje visine pravedne nadoknade, posebno za određene oblike nematerijalne štete, pitanja momenta relevantnog za početak računanja zatezne kamate, lica ovlašćena na ostvarenje ovog prava, nasleđivanje ovog prava itd.

Ključne reči: *nematerijalna šteta, novčana naknada, zastarelost, pravičnost, sudska praksa, zatezna kamata, restitutio in integrum*

1. Uvod

U našem zakonodavstvu naknada nematerijalne štete, (nasuprot uvreženim mišljenjima da je novijeg porekla) datira još iz perioda prvih građanskih kodifikacija. Srpski građanski zakonik (u daljem tekstu SGZ) iz 1844.godine u paragrafu 820 sadržao je sledeću odredbu: "... ko drugoga rani, osakati ili inače povredu telu nanese... i još za pretrpljene bolove ako se zahteva srazmerno naplatu načini." U narednom paragrafu normirana je nematerijalna šteta za smrt bliskog lica: "ako bi od take rane i smrt sledovala pa bi sirote ostale žene i deca, onda se osobita naplata čini i za to." Paragraf 822 SGZ-a predviđa da "Šteta se mora i ona nadoknaditi, koja bi sa povredom slobode čije ili časti i

---

⁵²⁴ Stojčević, D., Romac, A., 1971, *Dicta et reulae iuris*, Beograd, Savremena administracija, str.243.

poštenja ili imanja tuđeg prouzrokovana bila”⁵²⁵ Obzirom da ovakve norme nisu postojale u srpskom običajnom pravu evidentan je uticaj austrijskog građanskog zakonika na ovakva rešenja.⁵²⁶

Zakon o obligacionim odnosima iz 1978.godine (u daljem tekstu ZOO) predstavlja najznačajniji izvor obligacionog prava već skoro pola veka. Zabrana prouzrokovanja štete i obaveza ispunjenja obaveza najvažnija su načela proklamovana ovim zakonom. U slučaju kršenja ovih načela nastaje šteta, ali i odgovornost (građanskopravna) za nastalu štetu. Prouzrokovanje štete stvara obavezu da se šteta nadoknadi i zbog toga je naknada štete sankcija (građanskopravna) za prouzrokovanu štetu.

Pod štetom se u teoriji podrazumeva “umanjenje nečije imovine i sprečavanje njenog povećanja, kao i nanošenje drugome fizičkog i duševnog bola i straha.”⁵²⁷ U obligacionom pravu šteta može da nastane po osnovu povrede ugovorne odredbe ili usled deliktne radnje.⁵²⁸ Ako šteta nastane kao posledica preduzete štetne radnje, stvara se obligacioni odnos između oštećenog lica i počinioca štete, gde nastaje vanugovorna odgovornost počinioca za pričinjenu štetu. Ukoliko pak šteta nastupi usled neispunjenja ugovorne obaveze ili zadocnjenja u njenom ispunjavanju, nastaje ugovorna odgovornost za nastalu štetu, ali ZOO predviđa da se i u tom slučaju primenjuju odredbe ZOO o naknadi vanugovorne štete.

Poreklo ovakvog koncepta štete i njene naknade potiče iz rimskog prava. Kontraktna ili ugovorna odgovornost je “odgovornost dužnika za štetu koju je svojom krivicom pričinio poveriocu zbog neizvršenja ili nepotpunog izvršenja prestacije. Ako dužnik nije kriv za nemogućnost ispunjenja, obligacija se gasi. Elementi kontraktne odgovornosti su sledeći: nemogućnost ispunjenja ili neuredno ispunjenje prestacije, nastala šteta i dužnikova krivica.”⁵²⁹ Isto kao što je to predviđeno u našem pozitivnom pravu i u rimskom pravu šteta (*damnum*) se delila na stvarnu štetu (*damnum emergens*, umanjenje nečije imovine) i izmaklu korist tj. umanjenu dobit (*lucrum cessans*). Kod stvarne štete dolazi do umanjenja postojeće imovine, dok u slučaju izmakle koristi, krivicom dužnika ne dolazi do povećanja uvećanja imovine, iako je to već bilo izvesno.

---

⁵²⁵ Urošević, L. (1917). *Sudski trebnik za potrebu sudskog osoblja, Srpski građanski zakonik za Kraljevinu Srbiju sa komentarom*, Izdavačka knjižnica Gece Kona, Beograd, str.598-599.

⁵²⁶ Vidi više: Trifunović, P. (2004). *Pravična novčana naknada nematerijalne štete, u Naknada štete i ugovor o osiguranju: Zbornik radova sa savetovanja*, Novi Sad, Privredna akademija Novi Sad, str.121

⁵²⁷ Radovanov, A. (2009). *Obligaciono pravo - Opšti deo*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, str. 264.

⁵²⁸ Slobodan Perović ističe da: „...ugovorna i deliktna odgovornost imaju dosta zajedničkih elemenata. Prostor na kome se sreću izgrađen je od sasvim uopštenih elemenata: i jedna i druga odgovornost pretpostavljaju štetu, njenu naknadu, kao i povredu neke obaveze.“ Perović, S. (1995). *Pravno filozofske rasprave*, Novinsko-izdavačka ustanova Službeni list SRJ, Beograd, str.185.

⁵²⁹ Šarkić, S., (2017). *Osnovi rimskog prava*, Beograd, Službeni glasnik i Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str. 92-93.

U teoriji je najzastupljenija podela štete na materijalnu (imovinsku) i nematerijalnu (neimovinsku) koja je takođe preuzeta iz rimskog prava. Dalju klasifikaciju štete je moguće izvršiti prema brojnim kriterijumima pa tako poznajemo: posrednu i neposrednu štetu, konkretnu i apstraktnu štetu, već pomenutu stvarnu štetu i izmaklu dobit itd. Međutim, ono što je od značaja za temu ovog rada jeste klasifikacija nematerijalne štete na naknadu za duševne bolove, fizičke bolove i za strah.

2. Naknada nematerijalne štete – svrha, cilj i opravdanost

Materijalna šteta predstavlja umanjenje vrednosti imovine nekog fizičkog ili pravnog lica, a naknada materijalne štete je metod kojim se otklanja pričinjena šteta i uspostavlja stanje koje je postojalo pre nastanka štete. Da bi to bilo moguće neophodno je da postoji mogućnost da se tačno utvrdi vrednost pričinjene štete i na osnovu toga odredi vrednost i način njene naknade. Pričinjenu štetu je neophodno egzaktno i novčano prikazati kako bi se ona mogla nadoknaditi. Obzirom da imovina, tj. stvar ili prestacija imaju svoj ekvivalent u novcu, i iznos naknade materijalne štete je moguće relativno lako odrediti. Obično se kao kriterijum za naknadu koristi termin “tržišna vrednost” što i nije najbolje rešenje, obzirom da je to relativan pojam koji može biti uslovljen različitim varijablama.⁵³⁰ Princip *restitutio in integrum* putem naknade štete u naturi, predstavlja najtačniji i najpravičniji vid naknade materijalne štete, jer se njime uspostavlja stanje identično onom koje je postojalo pre nastanka štete. U ZOO se mogu pronaći detaljne odredbe koje regulišu ovakav vid naknade materijalne štete: uspostavljanje pređašnjeg (ranijeg) stanja, zamena oštećene stvari sa novom, novčana naknada (novčana reparacija) i naknada štete u vidu novčane rente.

Za razliku od naknade materijalne štete koja ima za cilj da ukloni pričinjenu štetu i uspostavi stanje pre nastanka štete, naknada nematerijalne štete je zasnovana na drugačijim osnovama. Naime, nematerijalna šteta nastaje povredom ličnih prava i integriteta ličnosti, što dovodi do disbalansa u psihčkoj ravnoteži i fizičkom integritetu žrtve tj. oštećenog. Zbog toga ni naknada nematerijalne štete nije ista kao u slučaju pričinjene materijalne štete tj. njene naknade. Dok naknada materijalne štete ima za cilj da se uspostavi pređašnje stanje i da se obračuna pričinjena šteta sa ciljem reparacije, u slučaju nematerijalne štete, svrha i cilj njene naknade je satisfakcija.⁵³¹ To za posledicu ima da naknada za nematerijalnu štetu nikada nije odgovarajuća obzirom na povređeno dobro. Svrha postojanja naknade leži u nameri zakonodavca da kroz novčani izraz pruži

---

⁵³⁰ „S obzirom na to da od vremena nastanka štete do vremena naknade prirodno prolazi određeno vreme, pošto prouzrokovanje štete može biti na jednom mestu, a odšteta se može tražiti u drugom mestu, imajući u vidu mesnu nadležnost suda, tržišna vrednost koja se u prvom mahu činila egzaktnim kriterijumom naknade, postaje ne toliko precizan osnov odmeravanja odštete.“ Salma, J. (1999) *Obligaciono pravo*, Pravni fakultet u Novom Sadu, Centar za izdavačku delatnost, str.547

⁵³¹ Po Antiću „Satisfakcija je specifičan oblik „naknade“ nematerijalne štete ili, bolje rečeno, takav oblik otklanjanja njenih posledica kojim se oštećenom priznaje subjektivno zadovoljenje (zadovoljština). To subjektivno zadovoljenje je individualno i ne može se unapred predvideti ni oblik ni visina „naknade“ takve štete.“ Antić, O. (2008). *Obligaciono pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Javno preduzeće „Službeni glasnik“;

zadovoljenje i satisfakciju oštećenom kako bi mu se “popravio poremećeni duševni ili fizički integritet ili subjektivno stanje ličnosti.”⁵³² U teoriji postoji saglasnost među autorima da ne sme da postoji drugi cilj i svrha postojanja novčane naknade, osim pružanja satisfakcije. ZOO predviđa da “prilikom odlučivanja o zahtevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povređenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.”⁵³³ U slučaju materijalne štete, naknada otklanja sve posledice koje nastaju usled radnje štetnika, međutim, u slučaju nematerijalne štete to nije slučaj, jer psihičke posledice ostaju a novčanom naknadom ih nije moguće otkloniti. Pošto je nemoguće egzaktno odrediti stepen poremećaja psihičke ravnoteže i fizičkog integriteta, na sudu je da izvrši subjektivnu procenu povređenih dobara,⁵³⁴ utvrdi uz pomoć stručnih lica, najčešće veštaka, koliko je to uticalo na oštećenog, te primenom zakonskih normi i standarda odredi visinu naknade. Pri tom sud mora da vodi računa o okolnostima svakog konkretnog slučaja i svrsi koja treba da se postigne. Drugim rečima, naknada ne treba da služi sticanju dobiti već satisfakciji oštećenog.

Obzirom da kod nematerijalne štete nije moguć povratak u pređašnje stanje, kao u slučaju nastale materijalne štete, nakon drugog svetskog rata u jugoslovenskoj pravnoj teoriji i sudskoj praksi pojavila su se oprečna mišljenja po pitanju svrhe, cilja i opravdanosti naknade nematerijalne štete. Neki autori su smatrali da novac nije adekvatno merilo za nadoknadu moralnih vrednosti i da zbog toga naknada nematerijalne štete izražena u novcu nije ništa drugo do sankcija zbog povrede zakonskih odredbi. “Zato određena novčana naknada nematerijalne štete predstavlja u stvari novčanu kaznu u korist oštećenog. Sledstveno tome, novčana kazna predstavlja sankciju povrede zakonske zabrane, a ne predstavlja naknadu štete. Dovoljna je krivičnopravna zaštita za povređena lična dobra, dok je građanskopravna zaštita nepotrebna. Po ovom mišljenju građanskopravna zaštita predstavlja neku vrstu private kazne kada se dosuđuju određene sume novca na ime naknade nematerijalne štete.”⁵³⁵ Druga grupa autora zauzela je dijametralno drugačije stanovište smatrajući da naknada nematerijalne štete nije novčana kazna, obzirom da je sud u svakom pojedinačnom slučaju slobodno ceni i da njena visina nije unapred određena. “Ako se ne bi priznala naknada nematerijalne štete, proizilazilo bi da je imovina bolje zaštićena od ličnih dobara, a što svakako civilizacijski nije prihvatljivo. Naknada nematerijalne štete dosuđivanjem pravične naknade u novcu u suštini predstavlja satisfakciju oštećenim licima, koja istina ne mogu vratiti „svoja

---

⁵³² Radovanov, A. Op. cit., str. 277.

⁵³³ Čl.200.st.2, Zakona o obligacionim odnosima (1978). Sl. list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, Sl. list SRJ, br. 31/93 i Sl. list SCG, br. 1/2003 – Ustavna povelja;

⁵³⁴ “Ne postoje jednostavni objektivni kriteriji prema kojima bi se “mjerila” neimovinska šteta oštećenika, odnosno novčani ekvivalent povrede koju je pretrpio. Procjena visine neimovinske štete prepuštena je slobodnoj ocjeni suda.“ Bukovac Puvača, M. (2015). Deset godina nove koncepcije neimovinske štete. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 36(1), 166.

⁵³⁵ Radovanov, A. (2010), Naknada nematerijalne štete (pojam, vrste i određivanje visine naknade, *Pravo - teorija i praksa* 27(9-10), Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, str. 22-23.

povređena moralna dobra“ u pređašnje stanje, ali mogu zadovoljenjem materijalnih dobara postići određeno stanje psihičkog zadovoljstva i mira.”⁵³⁶ Zakonska rešenja i sudska praksa u Republici Srbiji predstavljaju kontinuitet u primeni rešenja usvojenih u SFR Jugoslaviji nakon drugog svetskog rata. Iako u posleratnom periodu naknada nematerijalne štete nije bila česta u sudskoj praksi, vremenom je prihvaćen liberalniji stav po pitanju priznavanja prava na ovu naknadu koji je svoj zenit doživeo 1978.godine, donošenjem ZOO.⁵³⁷ Danas pravo na naknadu nematerijalne štete nije sporno, međutim, neka pitanja u vezi nematerijalne štete i njene naknade ostaju otvorena i predmet su različitih stavova kako u teoriji tako i u sudskoj praksi. Tu se pre svega misli na oblike ove naknade, kriterijume kojima se određuje visina naknade i konačno, krug subjekata kojima se priznaje pravo da ostvare naknadu za pričinjenu nematerijalnu štetu.

Pitanje naknade štete nije sporno i član 154. ZOO je u tom pogledu sasvim precizan:” Ko drugome prouzrokuje štetu dužan je naknaditi je, ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice.” Ujedno su i definisani svi oblici štete, pa se u sledećem članu navodi da se šteta može manifestovati kao obična šteta (tj. umanjeње nečije imovine), kao izmakla korist (sprečavanje povećanja imovine) i konačno, kao nematerijalna šteta (nanošenje drugome fizičkog ili psihičkog bola ili straha).⁵³⁸ Iako ove zakonske norme izgledaju na prvi mah prilično jasne u pogledu naknade nematerijalne štete postoje izvesna sporna pitanja koja posebno privlače pažnju. Tu se pre svega misli na pitanja kamate i zastarelosti, o čemu će kasnije biti reči u ovom radu kada se bude analizirala aktuelna sudska praksa.

3. Oblici nematerijalne štete prema ZOO

ZOO taksativno navodi sve oblike nematerijalne štete koje oštećenima pružaju mogućnost da sudskim putem zahtevaju naknadu pretrpljene štete u novčanom obliku. Tu spada naknada nematerijalne štete zbog:

1. Pretrpljenih fizičkih bolova (čl. 200 st. 1),
2. Pretrpljenih duševnih bolova zbog umanjenja životne aktivnosti (čl. 200 st. 1),
3. Pretrpljenih duševnih bolova zbog naruženosti (čl. 200 st. 1),
4. Pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede ugleda i časti (čl. 200 st. 1),
5. Pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede slobode (čl. 200 st. 1),
6. Pretrpljenih duševnih bolova zbog povrede prava ličnosti (čl. 200 st. 1),
7. Pretrpljenih duševnih bolova zbog smrti bliskog lica (čl. 200 st. 1),
8. Pretrpljenog straha (čl. 200 st. 1),
9. Pretrpljenih duševnih bolova u slučaju smrti ili teškog invaliditeta bliskog lica (čl. 201),

---

⁵³⁶ Ibid, str.23

⁵³⁷ Vidi više: Kozar. V. & Stefanović. N. (2020). Naknada nematerijalne štete u krivičnom postupku deci, žrtvama seksualnog nasilja, *Kultura polisa*, god. XVII, posebno izdanje, Beograd, str.121.

⁵³⁸ Vidi više: Počuča, M. (2008). *Naknada nematerijalne štete zbog pretrpljenog straha*, Privredna akademija, Novi Sad. str.21-22.

10. Pretrpljenih duševnih bolova zbog krivičnog dela obljubom ili bludnom radnjom, odnosno zbog drugog krivičnog dela protiv dostojanstva ličnosti i morala (čl. 202),

11. Buduće nematerijalne štete ako je izvesno da će ona trajati i u budućnosti (čl.203.ZOO)

ZOO normira da će sud “ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u njenom odsustvu.”⁵³⁹ Ova zakonska odredba je prilično stroga, a opravdanje za takav stav se može naći u intenciji zakonodavca da spreči eventualnu zloupotrebu tužilaca i njihove koristoljubive motive, koji bi možda u nekim situacijama namerno iscenirali prouzrokovanje povreda kako bi ostvarili materijalnu korist zbog nematerijalne štete. Pojedini autori se ne slažu sa ovim zakonskim rešenjem smatrajući ga prestogim i neopravdanim jer je “svođenje nadoknade na znatnu štetu nepravično.”⁵⁴⁰

Od oblika nematerijalne štete zavisi i vid satisfakcije koju će sud izreći. U praksi se javljaju dva oblika satisfakcije oštećenom: kao novčana i kao naturalna satisfakcija. Naturalni oblik satisfakcije obično ima simbolično značenje, a sve u cilju uspostavljanja psihičkog stanja oštećenog koje je postojalo ranije.⁵⁴¹ Npr. oštećeni može tražiti od suda da se presuda objavi o trošku štetnika, ili u slučaju uvrede štetnik da povuče svoju izjavu i javno se izvini oštećenom. Novčana satisfakcija je u suštini novčana naknada nematerijalne štete koja se ranije u pravnoj teoriji i sudskoj praksi zvala drugačijim imenom: bolnina.

Povraćaj u predašnje stanje kao osnovni cilj naknade štete nije uvek moguć u slučaju nematerijalne štete i zbog toga u većini slučajeva novčana naknada je jedini adekvatni oblik postizanja satisfakcije kod oštećenog. Međutim, za neke oblike nematerijalne štete, *restitutio in integrum* je moguć. To je najčešće slučaj kod povrede ličnih prava, zbog povrede ugleda i časti i širenja netačnih informacija. ZOO za takve slučajeve predviđa sledeće:”U slučaju povrede prava ličnosti sud može narediti, na trošak štetnika, objavljivanje presude, odnosno ispravke, ili narediti da štetnik povuče izjavu kojom je povreda učinjena, ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže naknadom.”⁵⁴²

---

⁵³⁹ Čl.200.st.1, Zakona o obligacionim odnosima (1978). Sl. list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, Sl. list SRJ, br. 31/93 i Sl. list SCG, br. 1/2003 – Ustavna povelja;

⁵⁴⁰ Vidi više: Radišić, J. (2019). *Obligaciono pravo opšti deo*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu, str. 325.

⁵⁴¹ “U slučaju nastanka nematerijalne štete u nekom od vidova koji su predviđeni zakonom novčana naknada se dosuđuje oštećenom samo u slučaju kada je intenzitet i trajanje bolova ili straha opravdan što će uticati na ponovno uspostavljanje psihičke ravnoteže ili makar približno olakšanje psihičkog stanja oštećenog što se kroz praksu pokazalo kao delimično učinkovit metod postizanja cilja postojanja naknade štete, vraćanje u predašnje stanje.” Bećirović-Alić, M. i Ahmatović-Ljajić, A. (2018). Naknada nematerijalne štete u teoriji i sudskoj praksi Republike Srbije, *Ekonomski izazovi*, 7(13) str. 141

⁵⁴² Čl.199., Zakona o obligacionim odnosima (1978). Sl. list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, Sl. list SRJ, br. 31/93 i Sl. list SCG, br. 1/2003 – Ustavna povelja;

Dakle, ZOO pruža oštećenom satisfakciju na više načina koji će se primeniti u zavisnosti od okolnosti svakog pojedinog slučaja i to: a) objavljivanje krivične presude koja je oslobađajuća, b) ispravka informacije (netačne) o trošku štetnika i objavljivanje tačne informacije u sredstvu javnih glasila u kom je povreda učinjena (npr. novine, web portal, televizija ili radio), c) naredba štetniku da opozove izjavu kojom je naneo moralnu štetu oštećenom.

4. Sudska praksa i naknada nematerijalne štete

Određivanje visine naknade u slučaju nematerijalne štete je kompleksan problem koji sa sobom nosi više dilema. Pitanje opravdanosti naknade više nije sporno, međutim, u sudskoj praksi se i dalje javlja pitanje: kako odrediti pravičnu visinu naknade nematerijalne štete, a u isto vreme postići potpunu satisfakciju oštećenog? Obzirom da u situacijama nematerijalne štete nije moguće postići povraćaj u pređašnje stanje, u svom klasičnom obliku, svrha i cilj odštete se, u većini slučajeva, mogu postići jedino isplatom novčane naknade u želji da se ostvari moralna satisfakcija oštećenima.

Formalno i *de iure*, sudska praksa nije izvor prava, međutim, *de facto*, ona svojim konkretnim i obrazloženim odlukama pruža odgovore po pitanju spornih pravnih odnosa. Pojedini stavovi prihvaćeni kroz sudsku praksu ponekad bivaju usvojeni u zakonima i na taj način “na mala vrata” ulaze u pravni sistem i pozitivno zakonodavstvo. Naknada nematerijalne štete je najbolji primer za to, obzirom da se u posleratnom periodu socijalističke vladavine smatrala apsolutno neprihvatljivom, zbog uticaja vodećih ruskih ideologa i pravnika, da bi se vremenom kroz sudsku praksu i nove donete zakone potpuno implementirala kako u pravnoj teoriji tako i u sudskoj praksi. “Ideja naknade nematerijalne štete je evoluirala i u pravnoj teoriji, tako da danas niko više ne osporava pravo na naknadu nematerijalne štete.”⁵⁴³ Međutim, ostala su neka sporna pitanja na koja teorija i sudska praksa pokušavaju da pruže odgovore.

Po pitanju naknade nematerijalne štete dva pitanja su posebno interesantna i zaslužuju više pažnje. To su pitanja zastarelosti i kamate. Zastarelost potraživanja (*praescripta extinctiva*) u pravnoj teoriji se definiše kao prestanak poveriočevog zahteva da državnim prinudom ostvari i realizuje ispunjenje obaveze, protekom zakonom određenog vremena, u kom poverilac, iako je mogao, nije tražio ispunjene obaveze, pod uslovom da se dužnik na tu činjenicu i pozove. Za zastarelost je specifično da se zastarelošću prava obaveza dužnika ne gasi, već samo poverilac više ne može ostvariti svoje pravo prinudnim putem. Zakon poznaje dva roka zastarelosti: subjektivni – koji iznosi tri godine od saznanja oštećenog za štetu i objektivni rok zastarelosti u trajanju od pet godina od trenutka nastanka štete. Početak roka zastarelosti naknade nematerijalne štete znao je biti sporan pa je zbog toga sudska praksa zauzela sledeći stav: “Kada je usled profesionalne bolesti došlo do oštećenja zdravlja i umanjenja životne aktivnosti početak roka zastarelosti ne vezuje se za momenat konstatacije štete već završetak

---

⁵⁴³ Radovanov, A. & Petrović, Z., (2009). *Naknada štete Zbornik sudske prakse*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet privredna akademija, str.5

lečenja.”⁵⁴⁴ Sud ovakvu odluku obrazlaže činjenicom da se “Pod štetom podrazumeva i obim štete. U slučaju kada je nastala šteta, ali se njen obim još ne zna (procenat i manifestacije umanjnja životne aktivnosti koje se pogoršavaju vremenom) obim štete se ne može utvrditi i upodobiti, početnom momentu nastanka štete, već završetku lečenja jer se tek tada može utvrditi stepen telesnog oštećenja i manifestacije umanjnja životne aktivnosti.”⁵⁴⁵ Dakle, iako po zakonu rok zastarelosti počinje da teče sa saznanjem za nastupelu štetu, u slučaju umanjnja životne aktivnosti za početak računanja roka zastarelosti neophodno je da oštećeni stekne uvid u konačno stanje⁵⁴⁶ pričinjene nematerijalne štete. Za različite oblike nematerijalne štete Vrhovni sud je predvideo i različito vreme početka računanja rokova: “Zastarelost potraživanja naknade nematerijalne štete za fizičke bolove - počinje teći od prestanka bolova, za strah od prestanka straha, za duševne bolove zbog umanjnja životne aktivnosti - od završetka lečenja i saznanja za trajno umanjnje životne aktivnosti ili pogoršanja zdravstvenog stanja - od dana saznanja za novu težu posledicu”⁵⁴⁷

Drugo sporno pitanje se tiče kamate. Naime, ZOO u članu 277. normira da „dužnik koji zadocni sa ispunjenjem obaveze duguje, pored glavnice i zateznu kamatu po stopi utvrđenoj zakonom.“ Rešenja usvojena u sudskoj praksi pre i nakon donošenja ZOO su se razlikovala. Do 1978.godine kao referentni trenutak za početak računanja zatezne kamate bila su dva trenutka: dan nakon što bi oštećeni pozvao štetnika da pričinjenu štetu nadoknadi, tj. sledeći naredni dan nakon što bi sudu bila podneta tužba za naknadu štete. Donošenjem ZOO pitanje početka računanja zatezne kamate je postalo aktuelno jer su postala različita gledišta po tom pitanju. Neki su smatrali da kamatu treba računati od momenta nastanka štete, drugi su kao referentan trenutak navodili dan podnošenja tužbe, dok su postojala i mišljenja da kamata treba da se obračunava tek po donošenju prvostepene odluke. Sve nedoumice su razrešene na Zajedničkoj sednici Saveznog suda, Vrhovnih sudova republika i pokrajina i Vrhovnog vojnog suda 1987. godine kada je zauzet sledeći stav: „Zatezna kamata na pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete teče od dana donošenja prvostepene presude kojom je naknada određena. Prilikom odlučivanja o visini pravične novčane naknade sud će uzeti u obzir i vreme proteklo od nastanka štete do donošenja odluke, ako dužina čekanja na satisfakciju i druge okolnosti slučaja to opravdavaju.“⁵⁴⁸

---

⁵⁴⁴ Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. II 257/06 od 6. aprila 2006. godine - Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije, br. 3/2006, Intermex, Beograd

⁵⁴⁵ *Ibid*

⁵⁴⁶ “Rok zastarelosti potraživanja naknade nematerijalne štete počinje teći od onog dana kada su pojedini vidovi štete dobili oblik konačnog stanja.“ Presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu P. br. 4686/03 od 17. septembra 2003. godine, presuda Okružnog suda u Beogradu Gž. br. 2584/04 od 15. juna 2004. godine i rešenje Vrhovnog suda Srbije Rev. br. 260/05 od 16. februara 2005. godine) - Bilten Okružnog suda u Beogradu, br. 67/2005, Intermex, Beograd

⁵⁴⁷ Rešenje Vrhovnog suda Srbije, Rev 1427/05 od 26. maja 2005. godine - Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije, br. 4/2005, Intermex, Beograd

⁵⁴⁸ Zajednička sednica Saveznog suda, Vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda od 29. V 1987) - Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije, br. 3/2008, Intermex, Beograd;

U pogledu spornih pitanja vezanih za naknadu nematerijalne štete ističe se i pitanje nasleđivanja ovog prava. U pravnoj teoriji i praksi postoji "potpuna saglasnost da obaveza na naknadu štete prelazi na naslednike štetnika i oni za nju odgovaraju na isti način kao i za ostale imovinske obaveze dekujusa. Bez značaja da li je tužba bila podignuta pre smrti štetnika ili je podignuta posle njegove smrti."⁵⁴⁹ Međutim, postavlja se pitanje: da li ista pravila važe i za naknadu nematerijalne štete? Ono što nije sporno jeste da obaveza naknade neimovinske štete prelazi na naslednike, kao što i pravo na naknadu nematerijalne štete prelazi na naslednike samo ukoliko je priznato putem ugovora između oštećenog i štetnika, što je i regulisano članom 197. ZOO. Problemi nastaju ukoliko takvog ugovora nije bilo. Sudska praksa je po ovom pitanju zauzela sledeći stav: "Pravo na naknadu nematerijalne štete ne može se preneti na drugo lice, jer se radi o ličnom pravu, osim ukoliko je iznos naknade određen pismenim sporazumom strana, odnosno pravnosnažnom sudskom odlukom, a na to ne utiče eventualna povreda prava na suđenje u razumnom roku čije se otklanjanje ostvaruje po drugom pravno zaštitnom zahtevu."⁵⁵⁰ Evidentno je da celokupno pitanje novčane naknade nematerijalne štete u našem pozitivnom pravu nije u potpunosti rešeno već je prepušteno sudovima da u okviru svojih ovlašćenja autonomno rešavaju ova i druga sporna pitanja.

5. Zaključak

Pravna zaštita pretrpljene nematerijalne štete je bitna civilizacijska tekovina kojom se obezbeđuje zaštita ličnih dobara i integriteta svih pojedinaca. Lična dobra kao što su privatnost, ugled i čast i fizički integritet su fundament svake demokratske države. U slučaju povrede ličnih dobara oštećeni ima na raspolaganju mogućnost da traži sudsku zaštitu povređenih dobara i adekvatnu materijalnu, odnosno moralnu satisfakciju. Ishod sudske odluke o zahtevu za naknadu nematerijalne štete zavisi od brojnih okolnosti: koji je bio intenzitet povrede ličnog dobra, kakve su posledice nastupile, da li je došlo do smanjenja životne aktivnosti i u kom stepenu se ono odražava na dalje nesmetano funkcionisanje oštećenog.

Postojeće zakonsko rešenje, i pored izvesnih nedostataka, predstavlja sasvim zadovoljavajući koncept koji se ustalio i u sudskoj praksi. Iako "rigorozan i krut" princip naknade nematerijalne štete, usvojen u ZOO, predstavlja mnogo bolje rešenje od onog za koje se zalažu pojedini liberalniji autori da se novčana naknada nematerijalne štete dosuđuje i u slučajevima najmanje povrede ličnih prava.

---

⁵⁴⁹ Stanković, O., (1998). *Naknada štete*, Nomos, Beograd, srt. 96.

⁵⁵⁰ Presuda Trećeg opštinskog suda u Beogradu P. 1. br. 400/2006 od 14. 06. 2007. godine, presuda Okružnog suda u Beogradu Gž. 1. br. 4333/2007 od 13. 09. 2007. godine i presuda Vrhovnog suda Srbije Rev. 29/08 od 15. 04. 2008. godine) - Bilten Okružnog suda u Beogradu, br. 78/2008, Intermex, Beograd,

*Nenad Stefanović, PhD, Assistant Professor
Faculty of Law for Commerce and Judiciary
The University of Business Academy in Novi Sad*

A RECOMPENSE OF A NON- PECUNIARY DAMAGE – THEORY AND CASE LAW IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract:

The right to non-pecuniary damage is one of the most sensitive issues in the field of contract law. For many years, this right has been challenged and denied. The primary source governing non-pecuniary damage is the Law on Obligations of 1978, which adopted modest rulings of the case law to date. Today, the issue of non-pecuniary damage is no longer raised, neither in theory nor in jurisprudence, but there are still some controversial issues. The aim of this paper is to point out the theory and case law on the issues that are still in dispute concerning the compensation for non-pecuniary damage: criteria for determining the amount of just compensation, especially for certain forms of non-pecuniary damage, issues of momentum relevant to the beginning of default interest, persons empowered to exercise this right, inherit this right, etc.

Keywords: *non-material damage, a recompense amount, obsolescence, equity, case law, default interest, restitutio in integrum*

L I T E R A T U R A

1. Antić, O. (2008). *Obligaciono pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Javno preduzeće „Službeni glasnik“;
2. Bećirović-Alić, M. i Ahmatović-Ljajić, A. (2018). Naknada nematerijalne štete u teoriji i sudskoj praksi Republike Srbije, *Ekonomski izazovi*, 7(13) str. 140-152;
3. Bukovac Puvača, M. (2015). Deset godina nove koncepcije neimovinske štete. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 36(1), 157-180;
4. Zajednička sednica Saveznog suda, Vrhovnih sudova i Vrhovnog vojnog suda od 29. V 1987) - *Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije*, br. 3/2008, Intermex, Beograd
5. Zakon o obligacionim odnosima. (1978). Sl. list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89 – odluka USJ i 57/89, Sl. list SRJ, br. 31/93 i Sl. list SCG, br. 1/2003 – Ustavna povelja;
6. Kozar. V. & Stefanović. N. (2020). Naknada nematerijalne štete u krivičnom postupku deci, žrtvama seksualnog nasilja, *Kultura polisa*, god. XVII, posebno izdanje, Beograd, str.115-129;
7. Perović, S. (1995). *Pravno filozofske rasprave*, Novinsko-izdavačka ustanova Službeni list SRJ, Beograd;

8. Počuča, M. (2008). *Naknada nematerijalne štete zbog pretrpljenog straha*, Privredna akademija, Novi Sad;
9. Presuda Vrhovnog suda Srbije, Rev. II 257/06 od 6. aprila 2006. godine - *Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije*, br. 3/2006, Intermex, Beograd;
10. Presuda Prvog opštinskog suda u Beogradu P. br. 4686/03 od 17. septembra 2003. godine, presuda Okružnog suda u Beogradu Gž. br. 2584/04 od 15. juna 2004. godine i rešenje Vrhovnog suda Srbije Rev. br. 260/05 od 16. februara 2005. godine) - *Bilten Okružnog suda u Beogradu*, br. 67/2005, Intermex, Beograd
11. Presuda Trećeg opštinskog suda u Beogradu P. 1. br. 400/2006 od 14. 06. 2007. godine, presuda Okružnog suda u Beogradu Gž. 1. br. 4333/2007 od 13. 09. 2007. godine i presuda Vrhovnog suda Srbije Rev. 29/08 od 15. 04. 2008. godine) - *Bilten Okružnog suda u Beogradu*, br. 78/2008, Intermex, Beograd,
12. Radišić, J. (2019). *Obligaciono pravo opšti deo*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu;
13. Radovanov, A. (2010), Naknada nematerijalne štete (pojam, vrste i određivanje visine naknade, *Pravo - teorija i praksa* 27(9-10), Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, str. 22-48;
14. Radovanov, A. & Petrović, Z., (2009). *Naknada štete - Zbornik sudske prakse*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Univerzitet Privredna akademija;
15. Radovanov, A. (2009). *Obligaciono pravo - Opšti deo*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu;
16. Rešenje Vrhovnog suda Srbije, Rev 1427/05 od 26. maja 2005. godine - *Bilten sudske prakse Vrhovnog suda Srbije*, br. 4/2005, Intermex, Beograd;
17. Salma, J. (1999). *Obligaciono pravo*, Pravni fakultet u Novom Sadu, Centar za izdavačku delatnost;
18. Stanković, O., (1998). *Naknada štete*, Nomos, Beograd;
19. Stojčević, D. & Romac, A. (1971): *Dicta et regulae iuris*, Savremena administracija, Beograd;
20. Trifunović, P. (2004). Pravična novčana naknada nematerijalne štete, u Naknada štete i ugovor o osiguranju, *Zbornik radova sa savetovanja*, Novi Sad, Privredna akademija Novi Sad, str.119-137;
21. Urošević, L. (1917). *Sudski trebnik za potrebu sudskog osoblja, Srpski građanski zakonik za Kraljevinu Srbiju sa komentarom*, Izdavačka knjižnica Gece Kona, Beograd;
22. Šarkić, S. (2017). *Osnovi rimskog prava*, Beograd, Službeni glasnik i Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

34"20"(082)

340.12"20"(082)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Правнички дани проф. др Славко Царић (17 ; 2020 ; Нови Сад)

Улога државе и права у XXI веку : [зборник радова са XVII Међународног научног скупа "Правнички дани проф. др Славко Царић", 25. септембар 2020. године у Новом Саду] = "The role of the state and law in the 21st century" : [Proceedings of XVII International Scientific Conference Legal days - "Prof. Slavko Carić, PhD" "The role of the state and law in the 21st century" September 25th 2020. in Novi Sad] / уредник Мирко Кулић. - Нови Сад : Универзитет Привредна академија : Правни факултет за привреду и правосуђе, 2020 (Нови Сад : Мала књига). - 560 стр. ; 24 cm

Тираж 200. - Библиографија уз сваки рад.

ISBN 978-86-6019-104-7

а) Право -- 21. в. -- Зборници б) Држава -- Правна заштита -- 21. в. -- Зборници

COBISS.SR-ID 20099849